ונשבעות לה' צבאות הלכו לאלכסנדריא של מצרים ובנו מזבח והעלו עליו לשם שמים שנאמר [1]ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים [2]עיר ההרס יאמר לאחת מאי עיר ההרס יאמר לאחת כדמתרגם רב יוסף קרתא דבית שמש דעתיד למיחרב איתאמר דהיא חדא מנהון וממאי דעיר ההרס לישנא דשימשא היא דכתיב [3]האומר לחרס ולא יזרח [4]הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ הביאי בני מרחוק אמר רב הונא אלו גליות של בבל שדעתן מיושבת עליהן כבנים ובנותי מקצה הארץ אלו גליות של שאר ארצות שאין דעתן מיושבת עליהן כבנות אמר רבי אבא בר רב יצחק אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב מצור ועד קרטיגני מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים ומצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים איתיביה רב שימי בר חייא לרב [5]ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה אמר ליה [א]שימי את דקרו ליה אלהא [ב]דאלהא בכל מקום מוקטר מוגש לשמי בכל מקום סלקא דעתך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי ומנחה טהורה זה [ג][א]הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואחר כך לומד תורה [6]שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות מאי בלילות א"ר יוחנן אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עסוקים בעבודה [7]לעולם זאת על ישראל א"ר גידל אמר רב זה מזבח [ד]בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן ורבי יוחנן אמר אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם אמר ריש לקיש מאי דכתיב [8]זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה [ה]ולא אשם אמר רבי יצחק מאי דכתיב [9]זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם:

מתני' [ו]נאמר בעולת בהמה [10]אשה ריח ניחוח ובעולת עוף [11]אשה ריח ניחוח ובמנחה [12]אשה ריח ניחוח לומר לך [ז]אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים:

גמ' אמר ר' זירא מאי קראה [13]מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל רב אדא בר אהבה אמר מהכא [14]ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליו[ח]: תניא אמר רבי שמעון בן עזאי בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה' שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק ונאמר בשור הגס [10]אשה ריח ניחוח ובעוף הדק [11]אשה ריח ניחוח ובמנחה [12]אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים ושמא תאמר לאכילה הוא צריך ת"ל [15]אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה ונאמר [16]כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי [17]האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה לא אמרתי אליכם זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעשה רצוני לא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים שנאמר [18]לרצונכם תזבחהו דבר אחר לרצונכם תזבחהו לרצונכם זבחו לדעתכם זבחו כדבעא מיניה שמואל מרב הונא [ט]מנין [כ]למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר שתהא שחיטה לשם בן בקר אמר לו זו בידינו הוא לעכב מנין [י]ת"ל לרצונכם תזבחהו לדעתכם זבחו:

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

רש"י

נשבעים בשם ה' צבאות: (א) דעת זכרים מיושבת עליהם יותר משל נקבות: בני בבל אין להם עול מלכות כשאר גליות שבכל ארצות: **מכירין את ישראל.** ככבודן הראשון מכירין ואין מכבדין עולם: **ואת אביהם שבשמים.** (ב) שמאמינים בהקדוש ברוך הוא ואין מאמינים בעבודת כוכבים: **שימי את.** בתמיה. אתה הוא שימי חכם גדול ומקשה לי דבר זה. ויש אומרים רב לא היה זוקף עיניו אלא כובשן כל שעה משום צניעות: **זה הלומד תורה בטהרה.** עליו הוא אומר לשמי ומנחה טהורה: **לעולם זאת על ישראל.** מקרא הוא בדברי הימים (ב סי' ב) בשלמים(ל) וקרבנות משמעי לעולם הם עומדים והיכי דמי מזבח בנוי בשמים ומיכאל עומד ומקטיר עליו: **מאי דכתיב זאת התורה.** (מ)ולא כתיב בה חוקה: **עולה ומנחה מיבעי ליה.** דליהוי משמע זאת התורה היא עולה ומנחה כו': **אין צריך לא עולה וכו'.** דהכי משמע זאת התורה לעולה כלומר במקום העולה למנחה בשביל המנחה כגון לכם בשבילכם כלומר התלמוד תורה מכפר על עונותיו: **בתורת חטאת.** כגון סדר קדשים דמיירי בהלכות עבודה: **שנת העובד.** עבודת קרבנות ומביאו למזבח מתוקה שנתו שהוא ישן ולא ירא: **אם מעט ואם הרבה יאכל.** מתן שכרו: **ברבות הטובה.** קרבנות: **רבו אוכליה.** כהנים: **ומה כשרון לבעליו.** להקדוש ברוך הוא כי אם ראות עיניו שזה מתכוין לטובה: **לבעל הדין.** לאומרים רשויות הרבה הן והדבר מוכיח שזה ששמו כך ליום להקריב לו מנחה [וזה] ששמו כך ליום להקריב לו פרים וזה אילים לכך נאמר בכולם ריח ניחוח לה': **אחד המרבה.** להביא קרבנות: **כדי שתאמר אעשה רצונו.** להקריב לו קרבן ויעשה רצוני (ג) לפי שהוא צריך לכך ואשמדנו: **לא לרצוני אתם זובחים.** כלומר לא (נ)להנאתי שאיני רוצה להטריח אתכם לעשות על כרחכם: **לרצונכם.** לצורך עצמכם לקיים מצותי שתהא כפרה לכם בכך: **לרצונכם זבחו.** שתהא כוונתכם לשחוט פרט למתעסק בסכין לחתוך דבר אחר ושחט בהמת קדשים שפסולה: **מנין למתעסק.** בדבר אחר ושחט בהמת קדשים שהוא פסול: **זו בידינו הוא.** דמצוה לכוין דעתו: **לרצונכם תזבחהו.** שנה עליו הכתוב לעכב:

הדרן עלך הרי עלי עשרון
וסליקא לה מסכת מנחות

תוספות

הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואחר כך לומד תורה. בפרק קמא דקידושין (דף כט:) איכא למאן דאמר איפכא ואמרינן לא פליגי הא לן והא להו:

ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן. מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים (פ) ויש מי שאומר כבשים של אש והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ויש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי (ו) ישראל. לא מצאתי יותר:

הדרן עלך הרי עלי עשרון
וסליקא לה מסכת מנחות

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ה טור ש"ע י"ד סימן רמו סעיף ג:
סו ב מיי' פ"א מהל' פסוה"מ הלכה ג:

◆

תורה אור השלם

1. ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה': ישעיהו יט יט
2. ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען ונשבעות לה' צבאות עיר ההרס יאמר לאחת: ישעיהו יט יח
3. האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם: איוב ט ז
4. אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ: ישעיהו מג ו
5. כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות: מלאכי א יא
6. שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות: תהלים קלד א
7. הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטרת סמים ומערכת תמיד ועלות לבקר ולערב לשבתות ולחדשים ולמועדי ה' אלהינו לעולם זאת על ישראל: דברי הימים ב ב ג
8. זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים: ויקרא ז לז
9. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא: ויקרא ו יח
10. וקרבו וכרעיו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה': ויקרא א ט
11. ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה הוא אשה ריח ניחוח לה': ויקרא א יז
12. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח לה': ויקרא ב ב
13. מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון: קהלת ה יא
14. ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו: קהלת ה י
15. אם ארעב לא אמר לך כי לי תבל ומלאה: תהלים נ יב
16. כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף: ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי: תהלים נ י-יא
17. האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה: תהלים נ י"א
18. וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצנכם תזבחהו: ויקרא יט ה

מסורת הש"ס

א) [לעיל כו. ע"ש פירש"י נדה כד. וע"ש ברש"י בכורות מג: וע"ש ברש"י], ב) [עמ"ש מלרשות הר"ן לרשב"ם דף פח:], ג) [יומא עב: קידושין כט:], ד) [חגיגה יב:], ה) [ולא מצאתי כל"ל וכ"ה בילקוט], ו) שבועות טו., ז) [ברכות ה: ע. שבת ל. יומא מג. שבועות טו.], ח) [נפסוק: לבעליה כי אם ראות עיניו], ט) זבחים מו. חולין יג. לח:, י) [ימתן לשום אמר ליה וכ"ה בגמרא מו.], כ) [כ"ל בשלמה], ל) להנאתי שאיני רוצה. לי"ק, מ) [וכ"ה בגמ' ובפי' יעקב ריש פ' ב' דחגיגה ע"ש], נ) [ועי' ט"ז א"ח סימן קן].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כבנים דעת זכרים וכו': (ב) ד"ה ואת אביהם שבשמים שמאמינים בהקב"ה ואין מאמינים בעבודת כוכבים: (ג) ד"ה כדי שתאמר וכו' ויעשה רצוני ולא שהוא צריך:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי דכתיב כו' ולא כתיב בה חוקה. עיין לעיל דף יט ע"א ועיין בהליכי רבה לגרי"ע או"ח סימן א' פ"ק ע':

◆

מוסף רש"י

שימי את. אתה הוא המקשה לי בתמיה (לעיל כט.). חכם גדול כמותך אינו יודע לתרץ מתני' (בכורות מג:). כמתה דיכתין אמכתן דמהדר ליה רב הכי שימי את, ונראה כעין משום דבר גנאי הוא וקאמר ליה הכי משום תביעותיה, כלומר אתה ידוע להבינני, ולפי שמתוך שמדת צניעות היה בו ברב שלא היה זוקף עיניו למעלה הלכך לא היה מכירו, ולא נראה לי, שהרי לא מצינו שאמר רב כן לשום אדם אלא לזה אמר כן בכמה מקומות, ועוד שמצינו השום לתריך הוה ותמיה ליה, כי הכיא דאמר (תענית ט:) דמתנא ליסוגה מפיקפיה דרב שימי, ולא היה דהתם רב שימי בר אשי הוה דתמיה ליה לרב פפא (נדה כז.). אלו ת"ח העוסקים בתורה. בהלכות עבודה (ב"מ קיד:). כאילו מקטירין ומגישין לשמו. כאילו מקריבין אותן בבית המקדש (שם). נושא אשה. מיפנו מהרהור עבירה (יומא עב.). אחד המרבה ואחד הממעיט. שוה לו שכר לממעיט כמו למרבה (ברכות יז.). מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול. שוחט קדשים ולא בכוונה אלא כמתעסק בדברים אחרים (זבחים מו:) כלומר מנין למתעסק שפסול בקדשים כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו ושחט בקדשים, שלא נתכוין לשום שחיטה, אבל נתכוין לשום שחיטה נעלמה בשר אלא שלא עלה נעלמים לשם היכה (חולין יג.). זו בידינו הוא לעכב מנין. ר"ל ואת כבר ידענו אותה ותיפי מצוה הוא דנפקא לן ולא עיכוב (זבחים שם). מקרא זה הייתי יודע ותכלתן אנו למדים שמצוה להתכוין ואני שואלתי לעכב מנין, שאם לא נתכוין יהא פסול (חולין שם).

הדרן עלך מסכת מנחות